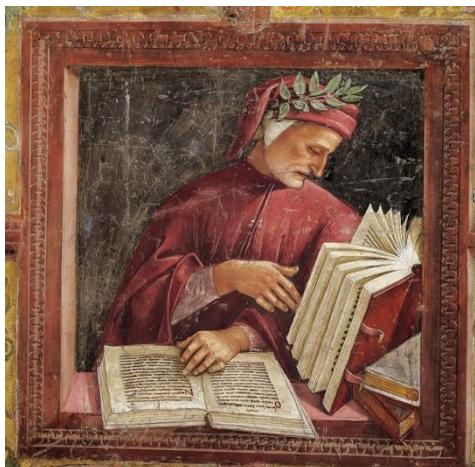

BOŽanstvena komedija

Dante Alighieri

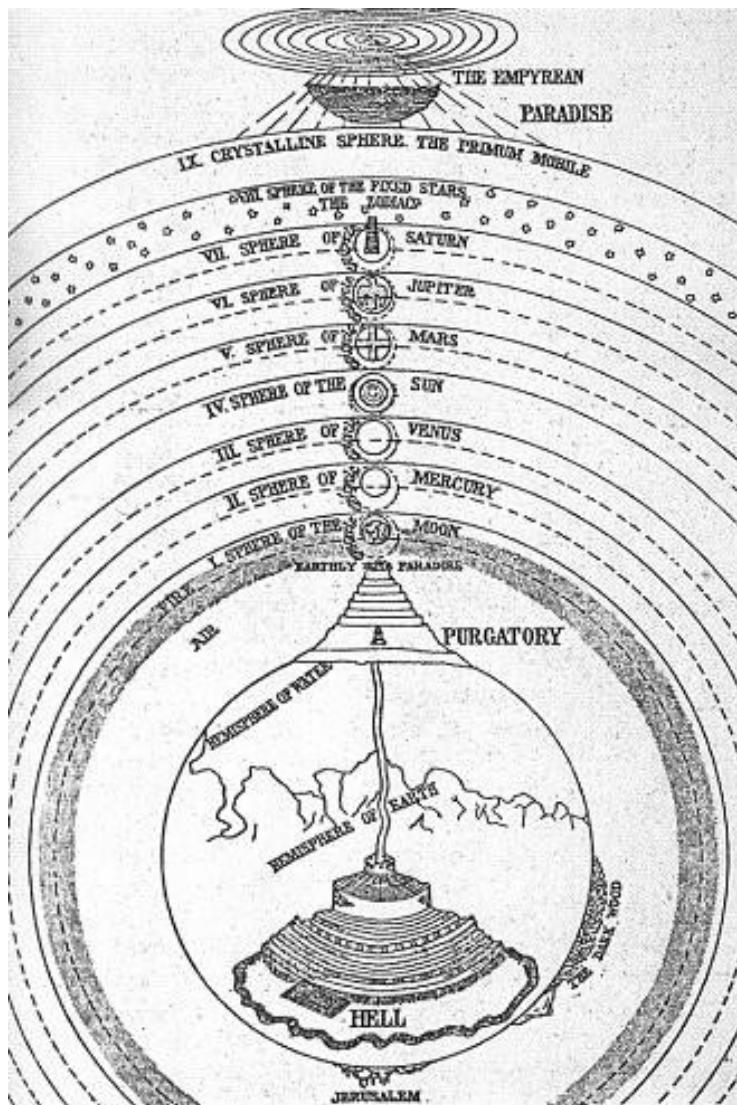

Dante Alighieri talijanski je pjesnik podrijetlom iz patricijske fioretinske obitelji. Rođen je u Firenci između 18. svibnja i 17. lipnja 1265. godine (sam je izjavio kako je rođen kad je sunce bilo u znaku Blizanaca). U mladosti se družio s pjesnikom Cavalcantijem kome je posvetio svoje prvo značajno djelo *La vita nuova* (inspiraciju je pronašao u svojoj ljubavi prema Beatrice Portinari koju je upoznao kao dječak i koja je odigrala važnu ulogu u njegovom životi i stvaralaštvu; djelo je napisano u prozi gdje je ubacio jednu baladu, jednu šestinu, 25 soneta i 4 kancone; na temelju idealiziranog koncepta ljubavi u duhu firentinske pjesničke škole *dolce stil nuovo*; Beatrice i njezinu ljepotu uzdigao je do izvanzemaljskog simbola). Drži se kako je filozofiju učio kod franjevaca i da mu je učitelj retorike bio Brunetto Latini, tajnik Republike i istaknuti pristaša gvelske stranke. U gradskoj općini služio je kao konjički glasnik. U službi grada borio se kod Campaldina (1289.), a u političkom životu grada sudjeluje kao član Vijeća stotine. Jedno je vrijeme bio i jedan od gradskih priprava. Za Firencu je obnašao različite diplomatske službe, a kao pristaša Bijelih pružao je otpor Papinim pokušajima podvrgavanja Toskane crkvenoj državi. Kada su se papine pristaše (Crni) domogli vlasti (1302.), prognan je iz Firence, a presudom od 10. ožujka iste godine zaprijećeno mu je lomačom ukoliko se zatekne na teritoriju grada Firence. Kao izbjeglica živio je u Veroni, Arezzu, Ravenni, a neko vrijeme i u Parizu. Iako izgnan i u tuđini Dante nije gubio nadu kako će se jednog dana vratiti u Firencu. 1315. ponuđen mu je povratak ali pod određenim okolnostima. Dante je to odbio držeći uvjete ponižavajućima. materijalna nesigurnost i teške životne prilike prisiljavale su ga na traženje utjecajnih saveznika. Kada je umro Henrik VII. izgubio je sve izglede kako bi neka vanjska intervencija mogla izmijeniti političko stanje u gradu. Razočaran udaljavao se od pristaša i istomišljenika. Od 1318. trajno se naselio u Ravenni gdje je predavao retoriku. Godinu dana prije smrti u Veroni je na latinskom jeziku napisao raspravu *Questio de aqua et terra*. Razbolio se putujući u veneciju i po povratku u Ravenu 1321. u noći s 13. na 14. rujna umro.

BOŽANSTVENA KOMEDIJA/LA COMEDIA DIVINA

Ovaj religiozni spjev nastaje između 1304. i 1321. godine. Dante je započeo pisanje Pakla između 1306. /1307. godine , a završava ga oko 139. ili 1310. Čistilište piše negdje oko 1308, sve do 1315. godine. Raj nastaje između 1316. i 1321. godine.

Dante je svoj ep u početku nazvao komedijom, jer se prema srednjovjekovnoj poetici tako označavalo pripovjedno djelo u stihovima, napisano jednostavnim, svima razumljivim jezikom, koje počinje tužno, a završava sretno: ...*Na početku ona je zastrašujuća i smrdljiva, jer govori o Paklu, ali ima dobar kraj, poželjan i priјatan, jer govori o Raju....* Epitet Božanstvena (božanstvena zbog savršene forme, kompozicije, jezika i tematike) pojavljuje se prvi put kod Boccaccia u njegovom djelu o Danteovom životu. Od 1555. godine postaje sastavni dio naslova. *Božanstvena komedija* drži se posljednjim velikim književnim djelom srednjeg vijeka i prvim velikim djelom koje nagovješće renesansu. Epski se spjev sastoji od 14233 stihova, pisanih u jedanaestercu, a složenih u rimovanim tercincama. Kompozicijski spjev je podijeljen u tri dijela:

Pakao (Inferno), Čistilište (Purgatorio) i Raj (Paradiso), s trideset tri pjevanja, time što prvi dio, odnosno Pakao, ima i uvodno pjevanje. Sve skupa 100 pjevanja. Bazirano je na broju tri (simbol Svetog Trojstva) i savršenom broju deset. Djelo je podijeljeno u tri pjevanja

strofa je tercina (tri stiha), napadaju ga tri zvijeri, vode ga tri vodiča. Strofa od tri retka s rimom aba,bcb,cdc,ede.

Simetrična je i unutrašnja podjela: Pakao ima devet krugova i predvorje, što čini deset dijelova. Čistilište ima devet dijelova (plaža, Predčistilište i sedam krugova), plus Zemaljski Raj, što također ukupno daje deset. Raj ima devet neba, plus Empirej, što opet čini deset. Svaki od tri dijela spjeva završava riječju **zvijezda**. Svaka šesta pjesma u tri dijela spjeva govori o politici, ali u sve širem smislu (na nivou Firence, pa Italije, Carstva).

Duše grješnika podijeljene su u tri grupe, kao i duše pokajnika i duše blaženih.

La Comedia Divina upravo je priča u prvom licu o putovanju kroz tri izvanzemaljska kraljevstva, koje je započelo (prema nekima) na Veliki petak 7. ili 8. travnja, po drugima 25. ožujka 1300. godine Dante tada ima trideset pet godina i gubi se u šumi, a tri mu zvijeri: lav, vučica i pantera sprječavaju izlazak. Međutim, Vergilije mu pomaže (prvi vodič- pripada antičkom svijetu) pronaći put te ga vodi kroz pakao i dio puta kroz Čistilište. Dalje ga vodi Beatrice, simbol čistoće i nevinosti i jedan dio raja Sveti Bernard.

Božanstvena komedija pisana je firentinskim narječjem koje postaje temeljem talijanskog standardnog jezika.

- 3 glava lika: Dante, Vergilije, Beatrice
- DANTE- simbol grešnog čovjeka
- VERGILije- simbol ljudskog razuma, nalazi se u 1. krugu
- BEATRICE- simbol milosti Božje, ideala nadnaravne vrste, simbol ljepote
- 3= mistična brojka(imma magijsko značenje), predstavlja Sveti trojstvo
- 100 = savršena brojka, simbol savršenstva
- Dante se na početku nađe u mračnoj šumi, što je alegorija grješnog života. Kako bi se spasio od opasnih zvijeri, odluči slijediti Vergilija (simbol razuma i Dantev uzor)
- u prvom dijelu spominju se 3 zvijeri, a simboliziraju ljudske poroke:
 - LAV- simbolizira oholost
 - VUČICA- simbolizira lakomost
 - PANTERA- simbolizira putenost (erotičnost)
- Vergilije je rimski pjesnik iz antike, prati ga kroz Pakao i Čistilište, ali ne i Raj jer on nije kršten. Kroz Raj ga vodi Beatrice (idealna, bez grijeha, umrla kao djevojčica)

PAKAO

Botticelijev prikaz pakla (1490.)

- Pakao, koji je alegorija stanja grijeha i otuđenosti od Boga, možemo shvatiti kao alegoriju zemaljskoga svijeta i njegove izopačenosti ljudskih strasti, opačina i poroka
- sastoji se od 9 krugova opisanih u obliku lijevka, kroz koje Dantea vodi pjesnički uzor Vergilije
- grješnici su smješteni unutar lijevka po težini grijeha, od najmanje grješnih (na vrhu) do najviše grješnih (na dnu)
- Pakao ima izgled lijevka s užim dijelom u sredini Zemlje. Rubovi tog lijevka imaju urezane vodoravne stepenice, koji oblikuju devet koncentričnih kružnih linija na kojima se kažnjavaju različiti grijesi. Te kružne linije su krugovi pakla, koji su sve uži prema središtu Zemlje. Njihove obale, koje su razrušene zbog zemljotresa, koji je pratio Kristovu smrt, omogućavaju silazak iz jednog kruga u drugi.
- Svatko je vječno kažnjen u krugu koji odgovara najtežem grijehu koji je imao. Svaka kazna je dvojaka. Odnosno, grješnik je kažnjen duhovno (nema mogućnost vidjeti Boga) i fizički. Odnos između kazne i grijeha je strogo proporcionalan i taj odnos je utoliko veći što se dublje silazi u pakao.

Dante se na polovici života našao u šumi

*Na pola našeg životnoga puta
u mračnoj mi se šumi nogu stvori
jer s ravne staze skrenuvši zaluta.*

Dugo je lutao šumom, a nakon izlaska iz nje dođe do nekog brijege. Krenuo je prema vrhu, ali su mu put zapriječile tri životinje: pantera (koja predstavlja putenost, požudu), lav (koristoljublje) i vučica (lakomost).

*All' istom da ču uzbrdo, kad eno
odnekud panter brz i gibak pao,
s krznom što biješe od pjega šareno;
i nije mi se više s oka dao,
već me u hodu priječio sve jače,
pa sam se vraćat više puta stao.*

*Taj kao da je na me doći htio
od gladi bijesan, podigavši šiju,
reko bi: i zrak uplašen je bio,
i što izgledaše sviju
požuda sita u svojoj suhoći,
i zbog koje već mnogi suze liju.*

U trenutku kada se htio vratiti natrag došao je Vergilije koji ga je poveo sa sobom. Vergilije mu je objasni kako ga je poslala Beatrice, lik iz Danteovog kratkog prozognog teksta "Vita nuova" ("Novi život").

Vergilije vodi Dantea kroz Pakao i Čistilište u Raj.

Dante i Vergilije su ušli u predpakao. Dante je spazio natpis iznad vrata:

*Kroz nas se ide u grad sviju muka,
kroz nas se ide gdje se vječno plaze,
kroz nas se ide do propala puka.*

*Pravda nam tvorca višnjega potače;
božanska svemoć, mudrost što sve znade,
i prva ljubav graditi nas zače.*

*Što god stvorenja prije nas imade
vječno je, pa smo i mi vječna vijeka;
tko uđe nek izgubi svaku nadu.*

Ušavši u predvorje pakla Dante čuje vriskove boli duša koje ne pripadaju niti raju niti paklu. To su duše ljudi koji su za života bili usmjereni samo na sebe, pa ih sada nemilosrdno gone stršljeni i ose. Kroz tu prostranu ravnicu protječe rijeka Aheront, na čijim obalama nesretne

duše čekaju da ih sijedi starac Haron preuze na drugu obalu u vječnu tamu, vatru i led. Budući da je Dante bio živ, Haron ga odbija prevesti, no Vergilije stišava Haronov bijes i podsjeća ga da Dante putuje po božjoj volji. U to se zemlja zatrese, digne jak vjetar, a zastrašujući bljesak sruši i onesvijesti Dantea.

*Sad stigosmo do mjesta teških jada,
ko što ti rekoh, gdje se svijet jati,
što blagodati uma lišen strada.*

KRUGOVI PAKLA

U prvom se krugu - **Limbu** nalaze duše nekrštenih. Njihove se duše ne muče i jedina im je muka neispunjiva želja da vide Boga. Tu se nalaze djeca i antičke ličnosti koje su se rodile prije stvaranja kršćanstva; Homer, Ovidije, Vergilije...

*Ne pitaš, dobri učitelj mi reče
tko su ti dusi, pred tobom što stoje?
Prije no podeš znaj da njih ne peče*

*Nikakav grijeh; al' premalo to je
da bi se spasli, i uz djela čista,
jer su bez krsta, vrata vjere tvoje.*

U drugom se krugu nalaze duše preljubnika, kojima vitla paklena oluja. Čuva ga Minos, a on ujedno i razvrstava teže grješnike. Ljubavnici su počinili grijeh, jer su uništili život onih ljudi koji nisu bili krivi. Kažnjeni su tako što nikada nemaju mira i cijelo vrijeme im puše oluja. Dante susreće: Minosa, Kleopatru, Parisa, Didonu, Ahila, Tristana, Semiramidu... Po Dantevom shvaćanju Minos (čuveni kralj s otoka Krete) je sudac na ulazu. On je pola neman, pola čovjek. Pred njega dolaze grješne duše i ispovijedaju svoje osudu kreću dalje u krugova koliko se njegov tijela.

*Tu Minos strašan,
stoji na pragu onđe
sudi i šalje, repom*

Minos nerado pušta krug pakla, gdje se nalaze duše preljubnika, a sada njihove duše raznosi vihor koji nikad ne prestaje. Razgovara s Franceskom i Paolom, ljubavnicima iz Ravenne, koje je ubio Paolov

*zubima režeć
grijehe ispitiva,
pravdu kroji.*

Dantea u drugi

brat zatekavši ih u preljubu.

*Pakleni vihor, što bez stanke huji,
tu nosi duše u zamahu punu;
muči ih, bije, vrteć ih u struji.*

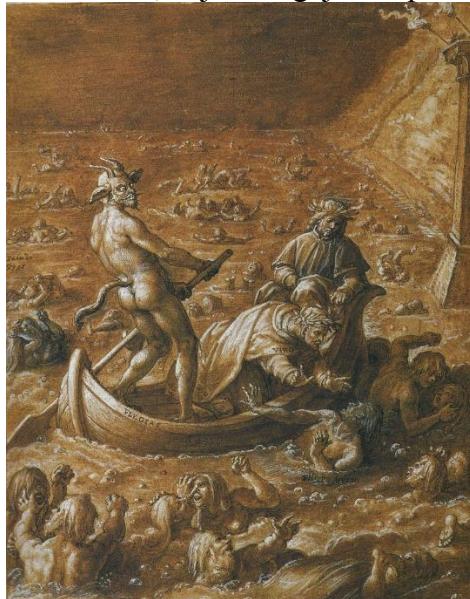
U trećem se krugu muče duše proždrljivaca i pijanaca. Njihove su muke što su polijegani u

blatu, po njima šiba kiša i snijeg dok ih Kerberus, mitski čuvac Hada, raščetvorusi.

U četvrtom su krugu duše rasipnika i škrtaca. Oni guraju kamenje, a čuva ih vuk Pluton (nekada bog bogatstva, a sada paklena neman).

Peti je krug krug duša srditih i žestokih, koji su zagnjureni pri vrhu, a lijeni se dave pri dnu

rijeke Stiks. Čuva ih Flegija.

Šesti je krug krug krivovjeraca i onih koji nisu vjerovali u besmrtnost duše. Oni su zakopani u otvorenim gorućim grobovima grada Disa. Tu Dante priča s Farinatom i Cavalcantijem. Proriču Dantemu da će biti prognan iz rodnog grada.

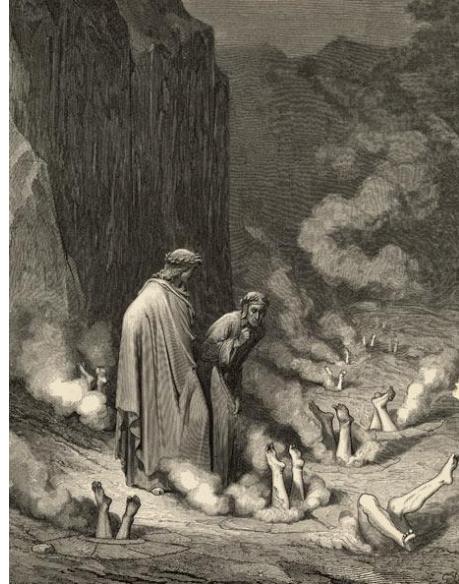
Sedmi je krug krug nasilnika, a podijeljen je na tri pojasa.

- U prvom se pojusu nalaze nasilnici protiv bližnjega, a čuvaju ih kentauri, koji ih, dok su uronjeni u **Flegaton**, rijeku od vruće krvi, gađaju strelicama.
- U drugom se pojusu nalaze samoubojice, koji su pretvoreni u otrovno granje, a kljucaju ih harpije (ptice sa ženskim licima) i gladne kuje.
- U trećem se krugu na užarenom pijesku nalaze nasilnici protiv Boga i prirodnih zakona, a zasipa ih ognjena kiša. Bogohulnici leže na leđima, lihvari sjede pognuti, a sodomiti trče okolo. Čuvar je toga kruga Minotaur.

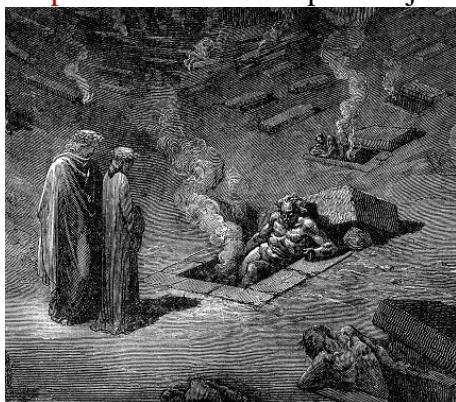
Metabolge ili zle jaruge, kako se još zove **osmi krug pakla**, sadržavaju deset rovova. Dante i Vergilije u taj krug stižu zahvaljujući Gerionu, zmaju oštrog repa i ljudskog lica koji je simbol prevare i čuvar toga kruga u kojem se nalaze varalice.

- **u prvom** su rovu svodnici i zavodnici žena (njih bičuju đavoli)

- u drugom laskavci (zaronjeni u ljudske fekalije)

- u trećem su rovu simonisti - ljudi koji su prodavalili ili kupovali crkvene časti, naglavce zabodeni u šuplju stijenu dok im gore tabani. Tamo Dante sreće Papu Nikolu III.
- u četvrtom se rovu nalaze vračevi i lažni proroci, koji hodaju unatrag, glave okrenute naopako
- u petom su rovu podmitljivci i varalice, zagnjurenih u vrelu smolu,

- a čuvaju ih vrazi
- u šestom su rovu licemjeri, prisiljeni da hodaju pod debelim pozlaćenim olovnim kabanicama.
- u sedmom su rovu varalice društva i Crkve koji trče ruku svezanih straga progonjeni od otrovnih zmija; zmije ih grizu, a oni se pretvaraju u pepeo iz kojeg se, poput feniksa, ponovno radaju.
- u osmom su rovu lažni savjetnici, a među njima Dante sreće Odiseja, koji mu opisuje svoje zadnje putovanje.
- u devetom su rovu sijaći nesloge, koje vrag ranjava mačem, a u desetom su rovu krivotvoritelji, kažnjeni strašnim bolestima.

Ulaz u **deveti krug** (duboki zdenac) čuvaju lancima svezana trojica giganata: Nimrod, Efijalt i Antej. Taj je krug podijeljen na četiri zone:

- Kain - zona izdajica rođaka,
- Antenori - zona izdajica domovine ili stranke,
- Tolomeja - zona izdajica gostiju,
- Guidecca - zona izdajica svojih dobročinitelja.

- u središtu **Kocita**, ujedno i središtu Zemlje, nalazi se gorostasni Lucifer

, koji je do pola zaronjen u led. Ima tri glave, a ispod svake po par ogromnih krila kojima stvara hladan vjetar. Ima tri lica: crveno, crno i žućkasto. U ustima su mu Juda, Brut i Kasije, trojica najpoznatijih izdajnika.

Vergilije se s Danteom uspinje uz Luciferove noge do južnog pola i stiže do južnog pola, gdje se po Dantevoj viziji nalazi čistilište u obliku brda.

U Čistilištu se duše čiste od sedam grijehova. Raspoređene su u sedam različitih krugova. Nakon čišćenja lete prema nebu. Na vratima raja stoje Anđeli (simboli isповједника) te drže moć (symbol pravde).

U Raju se Dante opraća od Vergilija te se, očišćen od grijeha, nalazi na cvjetnoj livadi. Tada se pojavljuje Beatrice (symbol milosti i Božje ljubavi). Na kraju Dante moli Djevicu Mariju za čiste osjećaje i za zaštitu od magičnih zemaljskih grijeha.

- Zanimljivo je da se u djelu spominje Hrvatska:

*Qual e colui che forse
di Croazia viene a veder
la Veronica nostra,
she per l' antica fame non sen sazia*

Renesansno u djelu

- pjesnik je porok i sudac svoga doba, oštro polemizira protiv Crkve i poremećenim redom stvari u suvremenom povijesnom trenutku. Istiće dostojanstvo čovjeka, važnost njegova djelovanja i nužnosti i vrijednosti znanosti, te traženje istine. S mnogo razumijevanja prikazuje slabost ljudske prirode
- narodni jezik(talijanski), kritičnost

Srednjovjekovni elementi

- srednjovjekovna simbolika u koncepciji i kompoziciji djela
- uloga mističnog broja 3
- forma alegorijske vizije
- razvrstavanje grešnika u skladu s religioznim poimanjem grijeha

Božanstvena komedija, sigurno je jedno od najvećih djela svjetske književnosti čija vrijednost upravo glede svoje alegoričnosti i teme nikada ne prolazi. Ona nema vrijeme ni generaciju. Pisana je za svakoga i zauvjek. Njezina vrijednost je univerzalnost. Dante je na jedan izuzetan način uspio utjelotvoriti ideal vjere, morala, znanosti i politike.

Dante polazi od teze kako je domovina duše nebo, odakle ona silazi u nas. Duša po dolasku na zemlju ima dvije osobine: razum i težnju. Duša teži dobru, ali ne zna ga razlikovati. Iz neznanja se rađa zlo, a ono se po Danteu nalazi u materiji odnosno čulnom uživanju. Dobro se nalazi u duhu, najviše dobro je Bog, a njemu teži svaka duša.

Zahvaljujući svom umjetničkom geniju, Dante je u jednu cjelinu uspio povezati čitavu galeriju likova, nositelja različitih osjećanja, žudnji i duševnih stanja. Najupečatljiviji dio Božanstvene komedije je Pakao.

Napomena: slike scena iz pakla preuzete sa stranice <http://www.worldofdante.org>